

CASA GENERALIZIA CARMELITANI SCALZI
CORSO D'ITALIA. 38
00198 ROMA

Anne van Sint-Bartholomeus: 400ste Verjaardag

ter gelegenheid van de 400ste verjaardag van de dood van Zalige Anne van Sint-Bartholomeus (1626-2026)

Miguel Marquez, O.C.D.,

Generaal van de Ongeschoeide Karmelieten

Aan de hele Orde: broeders, zusters en lekekarmelieten

Beste broeders en zusters:

Op zondag 7 juni 2026, het Hoogfeest van het Heilig Sacrament in veel landen, zal de Kerk herdenken dat Anne van Sint-Bartholomeus vier eeuwen geleden in Antwerpen haar geest aan de Heilige Drie-eenheid heeft gegeven, nadat ze had gevraagd 'stil te sterven'. Vierhonderd jaar later heeft datzelfde verlangen naar onbekendheid – zo kenmerkend voor haar eenvoud – haar er niet van weerhouden om licht te blijven uitstralen door heel Karmel en de hele Kerk. Integendeel: het is juist die stille nederigheid die haar tot zo'n welsprekend getuige voor onze tijd maakt.

Ik heb ervoor gekozen u met deze brief te benaderen, niet slechts als iemand die een institutionele plicht vervult, maar bewogen door de oprechte hoop dat deze honderdste verjaardag een ware genade voor de Orde mag zijn. In de afgelopen maanden heb ik de gelegenheid gehad verschillende mensen te lezen en te beluisteren die hun leven hebben gewijd aan de studie van onze Zegenrijke. Onder hen wil ik twee bijdragen met u delen die ik bijzonder helder en complementair vond. Enerzijds mijn broeder, pater Julian Urkiza, wiens historische wetenschap decennialang de geschiedenis van de Orde en de figuur van Anne met nauwgezetheid en toewijding heeft belicht. De ander is een jonge historicus, Mercedes Jauregui, die mij enkele weken geleden een lange brief schreef. In haar woorden vond ik niet alleen geleerdheid, maar iets nog waardevollers: een nieuw, fris en diep liefdevol perspectief op onze Zalige. Aan haar heb ik enkele van de mooiste inzichten te danken die ik nu met u wil delen.

I. Een herinnering die vernieuwing behoeft

Door de eeuwen heen heeft de Zalige Anna van Sint-Bartholomeus hetzelfde lot ondergaan als vele grote figuren: ze is soms gebruikt als een strijdtoneel in plaats van een ontmoetingspunt. In de recente geschiedschrijving van de Orde hebben de interpretaties van haar heen en weer geschommeld tussen twee uitersten. Sommigen hebben haar voorgesteld als de enigszins exclusieve erfgename en duider van het Teresiaanse charisma, de meest legitieme bewaarder van de geest van onze stichtster. Anderen, die reageerden tegen dit teveel, hebben haar gereduceerd tot een secundaire rol, of hebben haar bijna

uitsluitend beoordeeld op basis van haar positie in de constitutionele conflicten van het einde van de 16e en het begin van de 17e eeuw. Beide standpunten hebben op hun eigen manier haar nagedachtenis tekortgedaan. Het eerste, omdat het een rigide beeld van Anne heeft geconstrueerd en haar heeft veranderd in een vaandeldrager voor één van de tegenpartij. Het tweede, omdat het de rijkdom van haar getuigenis heeft verduisterd, waardoor het charismatische erfgoed van de gehele Orde is verarmd.

Maar er is iets ernstigers: dat beeld dat velen van ons heeft bereikt - dat van een Anne van Sint-Bartholomeüs geassocieerd met een ascetische en traditionele spiritualiteit, met gehoorzaamheid begrepen als louter onderwerping, met een sterke verdediging van structurele eenheid - is slechts een gedeeltelijke lezing. Het is niet onwaar, maar het is onvolledig. En wat onvolledig wordt gepresenteerd, vervormt uiteindelijk de waarheid.

Zoals Mercedes terecht aan mij schreef: "dat waargenomen beeld is niet Anne van Sint-Bartholomeüs, maar een gedeeltelijke interpretatie gebaseerd op bepaalde eigenschappen van haar, toch een die andere in de schaduw laat - eigenschappen die, paradoxaal genoeg, zouden overeenstemmen met die meer eigentijdse gevoeligheid". Daarom nodigt dit eeuwfeest ons uit tot een dringende taak: de Zalige tot ons te laten spreken door haar geschriften en haar gehele leven, niet door de projecties die wij op haar hebben gelegd. Het gaat er niet om een nieuwe Anne uit te vinden, maar om de ware te herontdekken.

II. De eenheid die echt telt: die van liefde, niet die van uniformiteit.

Pater Julian heeft terecht benadrukt dat Anne van Sint-Bartholomeus gepassioneerd de eenheid van het Teresiaans Karmel verdedigde. Dit punt is zeer belangrijk. In tijden van verdeeldheid - zoals de jaren van het constitutionele conflict tussen 1585 en 1592, en later in Vlaanderen - pleitte Anne voor structurele samenhang, gehoorzaamheid aan gemeenschappelijke regels en trouw aan de hiërarchie. Ze deed dit niet uit gemak, maar uit een diepe liefde voor de erfenis die ze van Teresa had ontvangen.

Maar hier is een verduidelijking nodig die ik cruciaal acht. De eenheid die Ana verdedigde was geen eenheid die van bovenaf werd opgelegd, het resultaat van een kille uniformiteit. Het was een eenheid geweven uit liefde, uit naastenliefde die in het dagelijks leven werd geleefd. Zoals zij zelf schreef, en zoals pater Urkiza uitgebreid heeft gedocumenteerd, ontsproot haar verdediging van eenheid uit haar mystieke ervaring: uit die levende aanwezigheid van Christus die in haar woont en die zij weerspiegeld zag in Teresa en in elke zuster. Anne verdedigde de eenheid niet omdat zij een vrouw van blinde gehoorzaamheid was, maar omdat zij diep hield van wat zij geloofde dat de eenheid beschermde, namelijk het charisma, de broederschap, het ontvangen erfgoed. Dat is het onderscheid dat alles verandert.

En dit, beste broeders en zusters, is verbazingwekkend relevant voor onze eigen tijd. Uiterlijk, in een cultuur die het individu tot de enige horizon van betekenis heeft gemaakt en het vermogen heeft verloren om gemeenschap op te bouwen zonder verschil op te lossen, is Annes voorstel - een eenheid geweven uit liefde en niet uit uniformiteit - ingrijpend en noodzakelijker dan ooit. Innerlijk, in een Orde die nog wonden draagt die nog niet volledig geheeld zijn, kan haar figuur een ontmoetingspunt zijn in plaats van een slagveld. Anne was een vrouw van de grenzen, van charismatische expansie, die oorlogen en moeilijke spanningen doorstond zonder haar geest te breken. En ze bereikte dit omdat ze broederlijke liefde koesterde op elk terrein dat ze betrad.

III. Fijngevoeligheid en gevoeligheid: de vergeten lijm van haar heiligheid.

Er is een aspect van Anne van Sint-Bartholomeus dat zelden verschijnt in biografieën of populaire verslagen, en toch fundamenteel is. Het gaat om haar fijngevoeligheid en gevoeligheid. Ik praat niet over een persoonlijkheidskenmerk of temperament, maar over iets diepers: de draad die alles ondersteunt en samenhang geeft. Zonder fijngevoeligheid en gevoeligheid zou haar verdediging van eenheid een opgelegde uniformiteit zijn geworden, en haar dienst slechts een functioneel handelen of, nog erger, onderwerping.

Anne was buitengewoon gevoelig, zowel spiritueel als in haar omgang met anderen. Men hoeft haar geschriften maar te lezen om te beseffen met hoeveel detail en subtiliteit ze over haar metgezellen spreekt, hoe ze de menselijke psychologie begreep, hoe ze de juiste balans kende van discipline en liefde waarmee ze haar novicen behandelde. Ze was voorzichtig met haar woorden, mediterend over wat te zeggen en hoe te zeggen. Wanneer het haar taak was een zieke zuster te verzorgen, wijdde ze zich eraan alsof die zuster haar hele wereld was, Christus zelf. Ze hield het bed schoon, waakte indien nodig de hele nacht, en anticipeerde op behoeften. Soms waren een korte blik en een glimlach al voldoende. Andere keren moest ze de zuster door de duisternis begeleiden. Maar ze deed beide met dezelfde fijngevoeligheid.

Haar omvangrijke correspondentie is misschien wel de plaats waar deze gevoeligheid het beste tot uiting komt. De manier waarop ze haar zusters en volgelingen aansprak, de toon die ze aannam afhankelijk van de ontvanger, haar aandacht voor de specifieke details van elke persoon, haar geheugen voor bijzondere zaken ... dit alles spreekt van iemand die communicatie begreep als een daad van zorg.

Mercedes herinnerde me aan iets wat geen van ons ooit zal vergeten. Ze was aanwezig toen ik een zieke zuster, Maria Angeles, belde, die aan het herstellen was in een ziekenhuis in Sevilla. Ik bood slechts een paar troostende woorden aan in haar laatste momenten. Bij vele gelegenheden heb ik een zegen gestuurd naar broeders en zusters die op het punt staan te vertrekken. Mercedes vertelde me dat dit gebaar haar had geraakt als "een groot gebaar van broederschap, goedheid en liefde", en ze voegde eraan toe: "Dat is de bedachtzaamheid die Teresa erkende als het meest ware teken van liefde, en die Sint Jan van het Kruis zijn hele leven beoefende". Toen ik dit las, besepte ik dat ze mij aan het bedanken was en tegelijkertijd de spiegel van Anne voorhield: verfijning als onderdeel van het dagelijks leven.

Anne van Sint-Bartholomeus was een revolutionair in gevoeligheid, verfijning en tederheid. Ja, een revolutionair. Omdat de wereld ons in de tegenovergestelde richting duwt: om gevoeligheid als een zwakte te zien, te denken dat het ons kwetsbaar maakt, ons te dwingen afstand te nemen om te overleven. Maar Anne maakte van haar tederheid haar kracht. Ze ging in tegen de stroom van haar eigen historische tijd en ook van de onze. Tegenwoordig zijn we steeds meer 'verbonden', maar tegelijkertijd worden we steeds minder gevoelig voor anderen. Misschien zouden we opnieuw radicaal moeten zijn in onze gevoeligheid, onszelf beschermen tegen anderen met een muur van liefde in plaats van kilheid. Laat het eerste dat ze van ons zien onze open armen zijn.

IV. Dienstbaarheid en eenvoud: de kracht van het kleine.

Anne's roeping tot dienstbaarheid is het meest bekend, maar ook het gemakkelijkst verkeerd begrepen. We weten dat het geenszins een berustende dienst was. Anne trad op als lekenzuster, bekleedde de meest onzichtbare en rustigste plaats in de gemeenschap, en werd toch buitengewoon gewaardeerd door haar priorinnen. Maria van Sint-Jerome, haar noviceleiders, kon in haar iets zien dat niet altijd gemakkelijk te zien is bij iemand die rustig dient: een innerlijk leven van uitzonderlijke rijkdom.

Wat buitengewoon is aan Anne, is dat ze deze houding van dienstbaarheid nooit heeft losgelaten, zelfs niet toen de zwarte sluier haar werd opgelegd en ze uiteindelijk priorin en stichteres werd. Anne bekleedde zowel het laagste als het hoogste ambt in een gemeenschap, en in beide deed ze dat met dezelfde houding van dienstbaarheid. Dat, broeders en zusters, is evangelische vrijheid. Dat is wat Teresa 'wandelen in waarheid' noemde. In een tijd waarin zelfs binnen het geprofeste leven de verleiding bestaat om waarde te meten aan zichtbaarheid en prestige - functies, publicaties, projecten, culturele initiatieven - belichaamt Anne een diep Teresiaanse en Christologische manier van zijn: die van iemand die het Koninkrijk opbouwt vanuit de laagste plaats, zonder dat iemand het hoeft te weten. Haar leven is een correctie op elke vorm van spiritueel clericalisme.

Maar het is de moeite waard iets toe te voegen dat vaak wordt vergeten. Anne was geenszins een ongeletterde vrouw. Het meest recente onderzoek suggereert dat haar geschriften en poëzie een verfijnde en selectieve kennis van bepaalde vakgebieden weerspiegelen, vooral patristische teksten. Haar late leren schrijven - een van de meest herhaalde kenmerken in haar traditionele hagiografie - is slechts gedeeltelijk waar. Het beeld van de ongeletterde gewone vrouw die leert schrijven door een bijna wonderbaarlijke interventie is meer een hagiografisch motief dan gedocumenteerde werkelijkheid. Anne koos ervoor eenvoud uit te stralen, omdat ze begreep dat eenvoud de taal is die het dichtst bij het Evangelie staat. Ze verborg haar kennis niet slechts vanwege de druk van de tijd, maar omdat ze had begrepen dat kennis die in dienst van het ego wordt gesteld giftig is, en dat wat in dienst van de liefde wordt gesteld, barmhartigheid is.

V. De levende tegenwoordigheid van Christus: het hart van haar spiritualiteit.

Pater Julian heeft ons eraan herinnerd, met een schat aan documentair bewijs, van iets centraal voor Ana van Sint Bartholomeüs: haar ervaring van de levende tegenwoordigheid van Christus. Dit is de kern van haar geestelijk leven, van haar hele leven.

Vanuit haar kindertijd maakte Jezus Zich aan haar bekend en bracht haar vreugde. Haar verlangen was dat Hij haar zou aanschouwen en Zijn ogen nooit van haar zou afwenden. En in Teresa's gezelschap was wat haar de grootste voldoening gaf juist die levende tegenwoordigheid van Christus die zij voelde wanneer zij naar de stichteres keek. Daarom maakte zij zich, op het uur van Teresa's dood, zorgen over hoe zij die aanwezigheid van de levende Christus zou blijven ervaren.

Het is belangrijk te benadrukken dat Anne niet slechts 'in' de aanwezigheid van God leeft, maar 'de' aanwezigheid van God leeft. Zij beleeft Christus als Emmanuel, de God-met-ons die het Nieuwe Testament ons heeft geopenbaard. Deze aanwezigheid is niets statisch, maar dynamisch, communicatief, existentieel. Het is een gratis gave van genade, maar ook een realiteit die zij trouw bewaakt.

En uit deze aanwezigheid ontspringt al het andere. Hieruit ontspringt haar dorst naar zielen, haar ijver voor de Kerk, haar verlangen dat allen God mogen kennen. Hieruit ontspringt ook haar vermogen om te lijden uit liefde. Zoals ze in haar verzen schreef: "Liefde zoekt het kruis

/ om haar verlangens te vervullen, / die sterk en oprecht zijn / en hongerig naar het kruis". Voor Anne was het kruis geen doel op zich, maar de hoogste uitdrukking van liefde. Aan het kruis schonk Christus zijn kus aan de Kerk, zijn bruid. In de bruidskamer van het kruis vierde hij zijn bloedhuwelijk voor de zielen.

Deze op Christus gerichte spiritualiteit, die door Anne zo intens werd geleefd, had ook een opmerkelijke invloed op de mensen om haar heen. Denk aan Pierre de Berulie, de toekomstige kardinaal. Zijn correspondentie met Anne had een aanzienlijke invloed op zijn geestelijk leven, zijn leer, de stichting van het Oratorium van Jezus en, indirect, op de Franse katholieke restauratie van de 17e eeuw. Zoals Jean Dagens erkende, "verdient Anne een plaats in de geschiedenis van de katholieke restauratie van Frankrijk die historici haar nog niet hebben toegekend". Dit eeuwfeest kan ook een gelegenheid zijn voor de Orde om de historische betekenis van deze vrouw te herontdekken die, vanuit haar schijnbare kleinheid, de wereld om haar heen transformeerde.

VI. Praktisch advies voor het jubileum.

Sta mij toe, aan het einde van deze brief, en volgend op de suggesties die mij met zoveel intelligentie en genegenheid hebben bereikt, enkele praktische ideeën voor te stellen om het meeste uit dit jubileum te halen.

Allereerst, laten we aandacht besteden aan de beelden die we gebruiken. Lange tijd zijn portretten van Anne op hoge leeftijd vrijwel exclusief getoond. Ze zijn mooi en teder, maar ze zijn geassocieerd met een traditionele verhaallijn die een beeld heeft vastgelegd dat misschien te star is. De Orde bezit andere even mooie portretten - het portret bewaard in Segovia, waar zij jong is en een rond gezicht heeft; gravures die haar tonen

Ten tweede laten we haar vriendschappen en banden benadrukken, en niet alleen haar rivaliteiten. Anne had prachtige relaties met Teresa de Cepeda (Teresita), met Mary van Sint-Jerome, met haar novices in Pontoise, Tours en Antwerpen, met Anne van de Hemelvaart, met pater Gracian, met Thomas van Jezus, en met de Infanta Isabel Clara Eugenia. Haar manier van doen was buitengewoon vriendelijk en opgewekt, en dit trok anderen tot haar en smeedde zeer sterke vriendschappen.

Ten derde, laten we een zorgvuldige selectie maken uit haar geschriften. Niet alleen de meest geciteerde uitspraken over gehoorzaamheid en nederigheid - belangrijk, maar al nauw verbonden met een rigide beeld - maar diegene die haar meer benaderbare kant, haar tederheid, haar emotionele diepte laten zien. Korte, directe zinnen die op een kaart of in een afbeelding voor sociale media kunnen worden gepresenteerd, en die iemand vandaag aanspreken zonder veel context te hoeven geven.

Ten vierde, laten we stoppen met haar uitsluitend te presenteren als de 'gezellin en verpleegster' van Sint Teresa. Het is waar, en het is centraal in haar leven, maar zij heeft veel meer ervaren na de dood van de heilige. Haar spirituele diepgang had een eigen karakter. Ze vertegenwoordigde een charismatische ontwikkeling, niet slechts een spiegel van Teresa. We beginnen dit pas te zien.

Ten vijfde moedig ik u allen - broeders, zusters en leken - aan om betrokken te raken bij het verspreiden van bewustwording over haar figuur. Handmatig of digitaal werk - posters, materiaal voor sociale media, kleine studiegroepen - is een kans om iets van Anne te 'zaaien' in verschillende omgevingen, hoe klein ook. Laten we de kracht van een grote taak toevertrouwen aan een diverse groepen niet onderschatten, want zij zullen op hun beurt optreden als vertolker binnen het bereik van hun eigen gemeenschappen.

Tot slot wil ik u vertellen dat de Vereniging van Vrienden van Anna van Sint-Bartholomeus al decennialang prijzenswaardig werk verricht, haar herinnering levend houdend op momenten dat anderen die terzijde hadden geschoven. Namens de hele Orde gaat mijn diepste dank uit naar hen. We moeten allemaal samen de rijke herinnering aan Anna van Sint-Bartholomeüs doen herleven, net zoals we dat doen met Anna van Jezus en andere belangrijke figuren uit de vroege dagen en door onze hele geschiedenis heen. Dit eeuwfeest is de perfecte gelegenheid om de Teresiaanse erfenis te blijven koesteren en, door ons leven heen, authentiek te maken, de levende vlam te verdiepen die vandaag nog steeds brandt en die Teresa en Anna van Sint-Bartholomeüs zo boeide.

Conclusie

Ik kom tot een conclusie, lieve familie van de Teresiaanse Karmel, met een persoonlijke bekentenis. Toen Mercedes mij die brief schreef, bracht het het gezicht van Maria Angeles in gedachten, onze zuster van de Karmelietessen van Sevilla. Soms heeft een zuster alleen maar nodig dat iemand stopt, dat iemand haar met tederheid aankijkt, diep luistert, dat iemand haar eraan herinnert dat ze niet alleen is. Zoals de Paus ons vertelde, de Algemene Oversten (USG), in de Synodezaal op 26 november 2025, is aanwezigheid essentieel, net zoals langdurig en geduldig luisteren, en een diepgaande uitwisseling van ideeën en gevoelens; terugkeren naar het essentiële, naar het vurige hart van God, zodat de banden tussen ons kunnen worden getransfigureerd in heilige verbonden, in kanalen van genade; het mysterie van samenleven ontdekken en doorgeven.

Anne van Sint-Bartholomeüs deed dit haar hele leven lang. Ze diende, vergezelde, zorgde voor anderen, schreef brieven, waakte over de zieken, anticepeerde op behoeften, keek met tederheid naar anderen, corrigeerde met zachtheid, verdedigde de eenheid zonder deze op te leggen, en hield van Christus in elke zuster. Ze was niet perfect. Ze had haar conflicten, haar twijfels, haar donkere nachten. Maar ze stopte nooit met liefhebben. Daarom is zij een heilige. Daarom is zij gezegend. Daarom blijft zij een levend figuur voor ons. Moge deze eeuwfeestviering, die we op de zondag van Sacramentsdag vieren, ons helpen haar opnieuw te ontdekken. Moge haar getuigenis ons uitdagen. Moge haar zachtheid ons leren hoe we onze broeders en zusters moeten behandelen. Moge haar door liefde geboren eenheid de wonden genezen die we nog dragen. En moge haar levende aanwezigheid van Christus ons herinneren dat, zoals zij altijd zei, zich afkeren van Gods aanwezigheid is als een vis uit het water halen: het is ons element, het is ons leven.

De Heilige Teresa leerde ons dat God wandelt tussen de potten en pannen. Anna van Sint-Bartholomeüs laat ons zien dat men, te midden hiervan, de hoogste mystiek kan leven. Mogen wij, vier eeuwen later, weten hoe we van haar kunnen leren.

Op het feest van Sacramentsdag vraag ik u zorg te dragen voor de gemeenschap en dit te cultiveren, de dankbaarheid en eenheid te koesteren en te verzorgen die Anne van Sint-Bartholomeüs aan ons heeft doorgegeven, in de geest van onze moeder Teresa van Jezus en onze vader en broer Johannes van het Kruis.

Vanuit Antwerpen, met vreugde en dankbaarheid,

mijn zegen en broederlijke genegenheid aan allen,
Miguel Marquez, O.C.D. Gen.

Antwerpen (België)